

УДК 005.591.6-027.1:664.8/.9

О. В. Митяй,

к. е. н., доцент, зав. кафедрою економічної теорії та права,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

O. Mytyay,

Ph.D. (Economics), associate professor, Head of the Department of economic theory and right

FEATURES OF INNOVATIVE ACTIVITY ARE IN FOOD INDUSTRY

Ефективне функціонування харчової промисловості у будь-якій країні, а тим більше в Україні, яка має надзвичайно сприятливі умови для її розвитку, є однією з провідних структуроформуючих ланок розвитку всієї економіки. Проте стан та розвиток харчової промисловості в Україні як країні з перехідною економікою, потребують теоретичного, методологічного і методичного узагальнення з метою забезпечення ефективного функціонування цієї провідної галузі народного господарства. Всебічне дослідження та узагальнення економічних проблем розвитку харчової промисловості України та її регіонів в ринкових умовах господарювання показало, що ефективне функціонування цієї структуроформуючої галузі економіки може бути досягнуте на основі вивчення потреб внутрішнього і зовнішнього ринку в її продукції, платоспроможності її споживачів, забезпечення її виробництва за кількісними та якісними параметрами, що відповідають сучасним вимогам науково-технологічного прогресу з мінімальними питомими витратами живої та уречевленої праці. У статті досліджено види інновацій. Запропоновано основні напрями інноваційного розвитку для підприємств консервної промисловості.

Effective functioning of food industry in any country, and the anymore in Ukraine that has extraordinarily favourable terms for her development, is one of driving структуроформуючих members of development of all economy. However the state and development of food industry are in Ukraine as country with a transitional economy, need theoretical, methodological and methodical generalization with the aim of providing of the effective functioning of this leading industry of national economy. All-round research and generalization of economic problems of development of food industry of Ukraine and her regions showed in the market conditions of menage, that effective functioning it can be attained структуроформуючої industry of economy on the basis of study of necessities of internal and external market in her products, to solvency of her consumers, providing of her production on quantitative and quality parameters that answer the modern requirements of scientifically-technological progress with a minimum specific charge living and уречевленої labour. The types of innovations are investigational in the article. Basic directions of innovative development offer for the enterprises of canning industry.

Ключові слова: інновації, класифікація інновацій, інноваційна стратегія, інтелектуальний потенціал, інфраструктурні інновації.

Key words: innovations, classification of innovations, innovative strategy, intellectual potential, infrastructural innovations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах неможливо забезпечити фінансове процвітання підприємств харчової та переробної галузі без розробки нових брендів, реорганізації менеджменту, розвитку інтелектуального потенціалу. Необхідно відзначити, що інновації в сучасній економіці можуть бути як продуктом діяльності спеціальних науково-дослідних інститутів, так і результатом інтелектуальної діяльності працівників підприємств та організацій різних форм власності, які проводять господарську діяльність з метою отримання прибутку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Основні теоретичні засади інноваційного розвитку досліджуються різними науковцями такими як В. Александров, Б. Данилишин, І. Гришова, О. Даций, М. Йохна, М. Стадник, Т. Тарасенко та іншими. В останні часи з'явилося багато робіт, присвячених особливостям інноваційної діяльності в харчовій промисловості. Однак потреба розробки стратегії

інноваційної політики вимагає більш докладно вивчити проблеми інноваційного розвитку для її окремих галузей, зокрема для консервної галузі.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної статті є дослідження напрямів інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості. Основні завдання статті: визначити основні види інновацій, притаманних для підприємств консервної галузі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Для того, щоб гідно конкурувати із світовими виробниками харчової продукції вітчизняним виробникам доводиться робити значні інвестиції в модернізацію виробництва та розробку нових технологій.

Інновація — це нововведення в галузі техніки, технології, організації праці або управління, засноване на використанні досягнень науки і передового досвіду та є кінцевим результатом інноваційної діяльності.

Істотним чинником інновації є розвиток винахідництва, раціоналізації, поява великих відкриттів [1].

Цікаво, що актуальність інвестиційного розвитку виявляється як в умовах стабільності та процвітання країни, так і за умов фінансової кризи.

Щодо необхідності первинних інновацій у світовій науковій літературі існує два підходи. Так, Г. Менш вважає, що саме погіршення стану підприємства стимулює інновації [2]. Такий підхід ґрунтується на тому, що занедбаність господарської діяльності спонукає власників компаній розробляти нові види продукції та шукати нові технології для того, щоб вижити на світовому ринку.

Прибічники іншого підходу (Х. Фрімен, Дж. Кларк, А. Суте) [2] вважають, що основна маса інновацій реалізується у період довгострокового стабільного розвитку підприємства. Тоді як у період фінансової нестабільності компанія в першу чергу вирішує питання поточного існування та включає режим жорсткої економії.

Виходячи із класифікації Й. Шумпетера [3], сучасні науковці виділяють в теорії інноваційного розвитку п'ять основних видів інновації [4]:

- товарна інновація (створення нового чи нової якості існуючого продукту);
- технологічна інновація (розробка нового методу виробництва);
- ринкова інновація (освоєння нового ринку збуту продукту);
- маркетингова інновація (запровадження нового джерела постачання сировини);
- управлінська інновація (здійснення реорганізації в системі управління).

Окремі науковці [5; 6] виділяють ще один вид інновації — соціальну інновацію, яка передбачає нові підходи до мотивування та стимулювання персоналу підприємства, та зміни, що призводять до підвищення життєвого рівня населення. А.А. Пересада [7] в окрему групу виділяє також екологічні інновації, як заходи, що сприяють захисту довкілля. На наш погляд, ці напрями не потрібно виділяти в окремі групи інновацій, бо вони є специфічним продуктом соціальної та екологічної діяльності відповідних структур.

Відзначимо, що класифікація видів інновації, яка закріплена на державному рівні [8; 9] дещо відрізняється від загальнотеоретичного підходу та визначає чотири види інновацій: продуктові, процесові, маркетингові та організаційні. При цьому маркетингові інновації включають нові методи просування продукції на ринок, а до складу організаційних інновацій входить не тільки реорганізація управління, але й методи організації праці.

Такі невідповідності потребують внесення певних змін у діюче законодавство.

Для забезпечення стабільного фінансового стану підприємство повинно випускати продукцію, яка спроможна конкурувати з подібними продуктами на сучасному світовому ринку. Особливо це актуально для підприємств, які випускають продукти харчування. Запорукою їх конкурентоспроможності та гарного просування на ринку є висока якість

продуктів, які традиційно споживаються населенням, наявність нових цікавих та розкритих брендів, сприятлива цінова політика.

Все це спонукає підприємства харчової галузі вкладати інвестиції у розвиток технології та модернізацію виробничих потужностей. В результаті реалізації інноваційної політики народжуються нові види продукції, зростає якість продукту за рахунок удосконалення технології виробництва, оптимізується система ціноутворення за рахунок покращення процесів постачання та збуту, зростає рівень рентабельності діяльності за рахунок вдосконалення системи управління.

Кожна із галузей харчової промисловості має свої особливості інноваційного розвитку [10].

Так, інновації в лікєро-горілчаній промисловості в основному спрямовані на ринкові, маркетингові та управлінські аспекти. За останні роки безпосередньо технологія виробництва готового продукту суттєво не змінювалась. Основним об'єктом інноваційного розвитку є система забезпечення якості готової продукції та систем захисту від підробки.

Навпаки, у пивоварній промисловості основними напрямами інноваційної діяльності є саме технологія та управління виробничими та логістичними процесами.

Конкурентоспроможність кондитерської промисловості за останні роки забезпечується розробкою нових продуктів, тому для цієї галузі основними напрямами інноваційного розвитку стали товарні, технологічні та маркетингові інновації.

Консервна галузь у порівнянні із вищевказаними має свої особливості, які впливають на формування інноваційної стратегії. До таких особливостей слід віднести:

- високу ступінь зносу обладнання та поганий технічний стан виробничих потужностей;
- низький рівень рентабельності готової продукції;
- високий рівень імпорту консервної продукції, що провокує жорстку конкуренцію;
- короткий термін використання та високі вимоги зберігання сировини;
- відсутність вільних фінансових ресурсів для інвестування коштів в інноваційні проекти.

Для того, щоб втриматись на світовому ринку, підприємство консервної галузі в першу чергу повинно пропонувати покупцям зовсім нові види продукції та технології, тобто розвивати продуктові (товарні) та процесові інновації.

В останні часи консервна продукція впровадила деякі нововведення, які стосуються форм тари, кольору етикетки, виду пакування та інші. Ці нововведення, які істотно не змінюють якість продукції та технологічний процес, а тільки задовольняють окремі потреби потенційних покупців, отримали назву псевдоінновації [11]. Такий підхід має достатньо низький рівень витрат та швидко окупується, але не може забезпечити прорив у фінансово-економічному положенні підприємства. Майбутнє інноваційного розвитку консервної галузі в Україні з її значущим

ресурсом вирощування сільгосппродукції є в розробці нових продуктів та у використанні новітніх технологій.

Створити новий якісний продукт, необхідний для споживання, — це півсправа. Дуже важливо створити ефективну систему просування цього продукту на ринку. Досягнення високого рівня рентабельності в цьому випадку стає можливим лише за наявності комплексу продуктових та маркетингових інновацій.

Інновація — це результат інтелектуальної діяльності. Підприємство може піти двома шляхами: — скористатися послугами науково-дослідної організації;

— розробити інновацію на підприємстві.

Як перший, так і другий шляхи мають потребу у кваліфікованих спеціалістах, що дає змогу говорити про необхідність розвитку інтелектуальних інновацій. Для підтримки розвитку продуктових та процесових інновацій будь-якому підприємству потрібна відповідна інфраструктура, яка обов'язково має включати інноваційні компанії, бізнес-інкубатори, технологічні парки, консалтингові, страхові, інформаційні та інші центри. На наш погляд, доцільно говорити про інфраструктурні інновації, виділяючи їх в окрему групу. Такі інновації, по-перше, виступають самостійним новим продуктом, а по-друге, є обов'язковою умовою розвитку ефективної інноваційної діяльності виробничого підприємства.

Таким чином, для консервної галузі притаманні наступні види інновацій: продуктові, процесові, маркетингові, інтелектуальні, інфраструктурні.

ВИСНОВКИ

Нові технології виробництва готової продукції забезпечують конкурентні переваги в харчовій промисловості. Це, на наш погляд, робить товарний (продуктовий) та процесовий (технологічний) види інноваційного розвитку найперспективнішими для підприємств цієї галузі. Обидва види інновацій забезпечують зростання прибутку підприємства. При цьому продуктові інновації впливають на зростання обсягу продажу, технологічні інновації значно заощаджують витрати виробництва. Однак інноваційний розвиток компанії необхідно розглядати в комплексі із маркетинговими інноваціями та інноваціями в галузі інтелектуального та інфраструктурного розвитку.

Література:

1. Тимочко Н.О. Економічна історія України: навч. посіб. / Н.О. Тимочко. — К.: КНЕУ, 2005. — 204 с.
2. Морозов І.О. Инновационный менеджмент: учеб. пособ. / І. О. Морозов. — М.: ЮНИТИ, 2003. — 471 с.
3. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры / Й. Шумпетер. — М.: Прогресс, 1992. — 231 с.
4. Цигилик І.І. Економіка і організація інноваційної діяльності / І.І. Цигилик, С.О. Кропельницька, О.І. Мозіль, І.Г. Ткачук. — К.: "Центр навчальної літератури", 2004. — 128 с.

5. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів: монографія / П.С. Харів. — Тернопіль, "Економічна думка", 2003. — 326 с.

6. Покропивний С.Ф. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: навч. посібник / С.Ф. Покропивний, В.М. Колот. — К.: КНЕУ, 1998. — 352 с.

7. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом / А.А. Пересада. — К.: Лібра, 2002. — 472 с.

8. Соловйов В.П. Інноваційний розвиток регіонів: питання теорії та практики: монографія / В.П. Соловйов, Г.І. Кореняко, В.М. Головатюк. — К.: Фенікс, 2008. — 224 с.

9. Петухова О.М. Типи інновацій та їх реалізація в харчовій промисловості України / О.М. Петухова [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/268/4/1558.pdf>

10. Mensh G. Stalemate in Tehnology: Innovation overcome the depression / G. Mensh. — Cambridge, Mass., 1979.

References:

1. Tymochko, N.O. (2005), *Ekonomichna istoriia Ukrainy* [Economic history of Ukraine], KNEU, Kyiv, Ukraine.
2. Morozov, I.O. (2003), *Ynnovatsyonnyj menedzhment* [Innovative management], YuNYTY, Moskow, Russia.
3. Shumpeter, J. (1992), *Teoriya ekonomycheskoho razvytyia. Yssledovanye predprynymatel'skoj prybyly, kapytala, kredyta, protsenta y tsykla kon'uktury* [Theory of economic development. Research of enterprise profit, capital, credit, percent and cycle of the state of affairs], Prohress, Moskow, Russia.
4. Tsyhylyk, I. I. (2004), *Ekonomika i orhanizatsiia innovatsijnoi diial'nosti* [Economy and organization of innovative activity], Tsentr navchal'noi literatury, Kyiv, Ukraine.
5. Khariv, P.S. (2003), *Innovatsijna diial'nist' pidpryemstva ta ekonomichna otsinka innovatsijnykh protsesiv* [Innovative activity of enterprise and economic evaluation of innovative processes], *Ekonomichna dumka*, Kyiv, Ukraine.
6. Pokropyvnyj, S.F. (1998), *Pidpryemnytstvo: stratehiia, orhanizatsiia, efektyvnist'* [Enterprise: strategy, organization, efficiency], KNEU, Kyiv, Ukraine.
7. Peresada, A.A. (2002), *Upravlinnia investytsijnym protsesom* [Investment process control], Libra, Kyiv, Ukraine.
8. Solovjov, V.P. (2008), *Innovatsijnyj rozvytok rehioniv: pytannia teorii ta praktyky* [Inovacion development of regions: question of theory and practice], Feniks, Kyiv, Ukraine.
9. Pietukhova, O.M. (2009), *Typy innovatsij ta ikh realizatsiia v kharchovij promyslovosti Ukrainy, Efektyvna ekonomika*, [Online], available at: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/268/4/1558.pdf> (Accessed 22 May 2014).
10. Mensh, G. (1979), *Stalemate in Tehnology: Innovation overcome the depression*, Cambridge, Mass. *Стаття надійшла до редакції 11.05.2014 р.*